

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» (щодо скасування вимоги включення до реєстру застрахованих осіб інформації про членство в профспілках)»
(реєстр. № 10192 від 26.10.2023 р.)*

Вступ. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» визначає правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку такого єдиного внеску, умови й порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку. Зокрема, названим Законом передбачається порядок ведення Державного реєстру загальнообов’язкового державного соціального страхування (далі – Державний реєстр). До Державного реєстру включаються, у тому числі, відомості про належність або неналежність до професійних спілок осіб, які працюють, забезпечують себе роботою самостійно та підприємців. Однак у нинішніх умовах за наявності низки незалежних професійних спілок роботодавець не завжди має інформацію щодо належності працівника до тієї чи іншої профспілки.

Основна частина.

Законопроект (реєстр. № 10192 від 26.10.2023 р.) передбачає виключення із чинного Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» положень, що врегульовують використання інформації з Державного реєстру для моніторингу дотримання законодавства про соціальний діалог, про професійні спілки, права та гарантії їх діяльності, та обов’язок страхувальника подавати відомості про належність або неналежність осіб, які працюють, у тому числі підприємців, або осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, до професійних спілок.

Необхідність прийняття проекту Закону обґрунтовується тим, що подання таких відомостей нібито ускладнює звітність для роботодавців, які не мають актуальної, повної, об’єктивної інформації про членство їх працівників у профспілках та порушують права профспілок, встановлені статтею 36 Конституції України, законами України та міжнародними договорами.

Із цього приводу слід зазначити, що, на нашу думку, прийняття законопроекту погіршить забезпечення права громадян на участь у професійних спілках та у сфері трудових відносин.

У Конституції України закріплено, що громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об’єднують громадян, пов’язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності; вони утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів.

Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно Конституцією і законами України (стаття 36). Відповідно до статті 22 Основного Закону конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Професійні спілки відіграють важливу роль у забезпеченні трудових прав громадян та реалізації відносин між працівником і роботодавцем. Це закріплено, зокрема, у Кодексі законів про працю України, законах України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про колективні договори і угоди», «Про охорону праці», «Про відпустки» тощо. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» визначає професійні спілки як одну зі сторін процесу визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин (на усіх рівнях).

Щоб максимально гарантувати трудові права громадян, у тому числі ті, що мають реалізовуватися за участю професійної спілки, а також мати відомості про усвідомлення роботодавцем факту належності працівника до профспілки (а отже, і необхідності залучення професійної спілки до реалізації встановлених законом вимог), органи державної влади повинні мати доступ до відповідної інформації. Аналогічно, державні органи та органи місцевого самоврядування потребують інформації про належність осіб до професійних спілок для визначення репрезентативності профспілки як сторони соціального діалогу. Сьогодні така інформація отримується, зокрема, й із Державного реєстру.

Внесення відповідних відомостей до Державного реєстру не є проблематичним у контексті витрат ресурсів та отримання інформації про належність або неналежність до професійних спілок осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, самих підприємців та працівників у разі наявності на підприємстві профспілки. Водночас інколи (у разі відсутності профспілки на підприємстві) у роботодавців дійсно можуть виникнути проблеми з отриманням актуальної, повної, об'єктивної інформації про працівника. Ця проблема може бути вирішена шляхом доповнення норм Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» уточненням, що за відсутності професійної спілки на підприємстві, в установі, організації відповідні відомості вносяться в разі їх надання самим працівником.

Висновки. Законопроект (реєстр. № 10192 від 26.10.2023 р.) навряд чи може бути підтримано в запропонованому вигляді, оскільки його прийняття погіршить правове регулювання права громадян на участь у професійних спілках та у сфері трудових відносин. Викладена в пояснювальній записці проблема може бути вирішена шляхом доповнення статті 20 Закону України «Про збір та облік єдиного

внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» уточненням, що за відсутності професійної спілки на підприємстві, в установі, організації відповідні відомості вносяться зі слів працівника.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*